

ציפי פליישר : אודות סימפוניה מס' 6 – עיניים השתקפות הנפש

אופוס 73 (2011)

יצירה זו – סימפוניה דה-קאמרה/מיצב לארבעה זמרים, שמונה קשתנים ושני פסנתרנים בפסנתרים ממותכנים – מוקדשת לזכרה של דורית הראל. הטקסט שלה הוא קַרְדו התערוכה של דורית הראל, שבעקבותיה נכתבה היצירה:

העין מראָה ללבב וחלון לנשמה

כל עולמנו הפנימי כולו במבט זוג עיניים אחד

1. בעקבות דורית

בחודשים ינואר-מרץ 2007 חוויתי חוויה נדירה של הליכה חמש (!) פעמים לאותה תערוכת צילומים – "עיניים השתקפות הנפש". עד עכשיו חזות התערוכה חזקה מאוד בתוכי. מלווה אותי. ראיתי שם המוני זוגות עיניים. גם אם הייתי הולכת חמישים פעם לתערוכה לא הייתי מספיקה לרוות את כולם. יצירתי זו היא פרשנות מורחבת למאויים שסיתתה דורית בתערוכתה הפעם (הראשונה והאחרונה בחייה), תערוכה של יצירתה שלה ולא של אחרים. בעיסוקה הרגיל עיצבה תערוכות, מוזיאונים וגנים בכשרון יצירתי-קוגניטיבאי-רגשי יחיד במינו, בארץ ובעולם. גם מצניעת-לכת להכעיס הייתה.

ולענייננו.

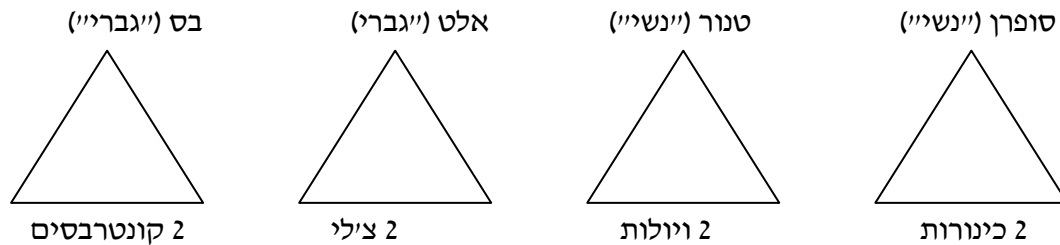
דורית סימנה דרך ואנוכי ממשיכה בעקבותיה; החוויה שהעניקה לנו טרם הושלמה, ותקוותי שכאן תמשיך ותתמצה עוד ועוד. בשיחותינו, כשנפגשנו, היינו מפליגות אל מרחבי הדמיון – שלה או שלי.

בהלחנת סימפוניה זו היצירתיות שלה השפיעה עליי. בצדה השפעות של שטוקהאוזן, רומיטלי וקייגי שיחקו תפקיד לא מבוטל. כל זה הרווה את נפשי הצמאה, הפתוחה לשכאלה.

2. התמונות וההליכה לקלרמונט

בחרתי לי מתוך אין ספור צילומי זוגות העיניים 16 תמונות. כל אחת סיפרה לי סיפור שתרגמתי לאַפֶּקט רגשי-מוסיקלי. יצירתי 16 מיניאטורות. הטקסט של דורית (העין מראה...) פוֹרֶק לפונִימות בשביל הסאונד המאובחן, הטוטאלי, כל פעם מחדש. זוגות העיניים שבחרתי היו משני מדורים בלבד מתוך התערוכה – זקנים (בשביל הפרק הראשון של הסימפוניה), ילדים (בשביל הפרק השני). היו בתערוכה מדורים נוספים – אסירים, פרחי טיס, לונדון הקוסמופוליטית. הסיפורים שסיפרו לי צילומי העיניים הפכו לכותרים של המיניאטורות. אנו נמצאים כאן במהילה מוחלטת בין העצם (האובייקט שהינו הגוף המבצע והצלילים שבוקעים) והרקע (תמונות העיניים): התמונות הן רקע למוסיקה, ואם תרצו להיפך – סאונד חי, מאוד דומיננטי, מלווה את התמונות.

הקוואדרופון האורכי לא עזב את תפישתי האודיו-ויזואלית. ראיתי מיד שבכל "תמונה מוצללת" שכזאת הגוף המבצע שבנוי מארבעה אשכולות של 8 קשתנים + 4 זמרים עומד לאורך קדמת הבמה. מאחוריו שני פסנתרי הכנף הממתוכנים, ומאחורי כל אלה, גבוה למדי, פורצות אלינו כל פעם עיניים – עוד זוג, ועוד זוג ...

פירושו – פריסה אורכית, כאשר זוגות העיניים המתחלפים על המסך מסתכלים אלינו תוך האזנה.

כשראיתי כל זאת בעיני רוחי רציתי מאוד שההתרחשות תהיה באולם קלרמונט. חלמתי על כך בהקיץ. למזלי זה נתאפשר. אבל גם אם לא הייתי מצליחה לבצע בבכורה עולמית את "עיניים השתקפות הנפש" בקלרמונט, הרי שההשראה הזאת כבר נטמנה היטב, כאוצר גנוז שמשפיע על השפיעה היצירתית.

3. הטקסט

הטקסט של דורית (העין מראה...) כפי שכבר ציינתי, פורק, ובשל כך המילים קיבלו לפתע העצמה (מלשון עוצמה) ועצמיות, כאשר ההברות/הפונמות/המילים הבודדות מתייחדות בהבלטה למיניאטורה/תמונה. התקבלו משמעויות חדשות והסמיוטיקה זרחה-פרחה לה; היא אף מתבטאת בהתרחשות התיאטרלית.

אנו נכנסים כאן לסחרחורת משמעויות: ההברה שהשתמשתי בה לתמונת עיניים שכותרתה "זה רק מתחיל" (העיניים הן של פעוט רך, אולי אפילו של תינוק) מקבלות לפחות שתי משמעויות: ma ma ma ma הקריאה הסוגסטיבית לאם, והשאלה הסקרנית מה מה שחוזרת על עצמה. "ma" גזור מן המילה "מבט" mabat. "זוג" zug נותן לנו zoo כגן חיות אנושי, "לבב" levav נותן לנו vav וְ להיאחז בו, "לְנֶשְׁמָה" lanshama נותן לנו lan שאם נחזור עליו מספר פעמים כמעט ונרצה לשקוע בתוך שינה (מלשון ללון, לישון)... הפירוק של המילים נתן משמעויות חדשות, ואלה הן רק דוגמאות ספורות מתוך המצאי הגדול.

המיניאטורה האחרונה, שהיא גם הפינאלה של הסימפוניה, קושרת קצוות: היא נוצרה לתמונת עיניים שמשדרת (כך כותר המיניאטורה) "צריך להתבגר". כאן מופיע (פעם אחת ויחידה בכל היצירה) הטקסט המלא. זוהי מיניאטורה עצובה וסכמנית, מלאת התרחשויות מוסיקליות.

4. הבנייה המוסיקלית

הגוף המבצע, על העמדתו שכבר שורטטה, משדר קומפקטיות של יציר-סאונד חדש שגובש דווקא בתוך הרכב זה. אותו קוואדרופון-חי (ולא ממוכשר) – אורכי של ארבעה מוקדי צבע-קול-כלי אמורים לפנות בחדות אל הקהל. ישנם תמיד זוג זמרים (אלט + בס "באופי גברי", סופרן + טנור "באופי נשי") שהם האובליגטו המוביל (obl בפרטיטורה) ולידם זוג הזמרים המלווה שתפקידם מוגדר כאורנמנטלי (orn בפרטיטורה). זהו אם כן "אפאראט הקול והכלי" או "אפאראט הטימפּר והג'ונדר".

שרטוט דיאגרמי נוסף:	2VI	Sopr.	נשי
	2Vc	Alt	גברי
	2Vla	Ten.	נשי
	2Db	Bass	גברי

את כל אלה עוטף ה-tenie השבור של שני הפסנתרים הממותכנים, בסיס סטטי למדי, שומני משהו, כעין שטיח שעליו מתרחשת הסצנה.

המאזין אמור לספוג מתוך הבסיס הזה של הפסנתרים הממותכנים את קסם הכישוף של סאונדים קוואזי-תזמורת-כלי-הקשה עשירה (משהו שבין pitched ל- non pitched באופן פרמננטי): קאנון, נבל, מצילות, משולש, Mallets מסוגים שונים, snare, TB, WB, קסילופון, פעמוני פרה, פעמוני כנסיה, או כל מיני פעמונים אחרים. זוהי תזמורת הקשה בזעיר אנפין, המזכירה לא פעם את תזמורת הגאמלן.

בכל זאת עולם ה-pitch מושתת על הליכה כרומטית עולה ממיניאטורה למיניאטורה ובקטע הסיום (ה-Finale) יש עולם אותנטי-עצמאי המושתת על הליכה זו.

הצורה במונחים קלאסיים, דהיינו המבנה הפנימי של המיניאטורות, הוא לעיתים קרובות B A A. התסמין מציג מתכונת קבועה בתחילת כל מיניאטורה: רבע ראשון מוקדש לתמונה עם הכותר שלה ("pict" בפרטיטורה) עם שקט מוסיקלי מוחלט, וברבע השני מתחילה הפרשנות המוסיקלית: הפסנתרנים והקשתנים פותחים – ולאחריה נכנסים הזמרים. דומה שהסדר העקבי התבנית הזו עומד אל מול ורסאטיליות פרועה במבעים המוסיקליים שניצוקו אל תוך התבנית.

5. ציפי בתוך ציפי

- מתוך כל יצירותי עד כה מצאתי עצמי פתאום במבנה הכולל, הכי קרובה למה שעשיתי ב-Spielmobil שפילמוביל (12 מיניאטורות על כלי רכב בכבישים, לנבל ואורגן); אלא ששם -
- 12 מיניאטורות וכאן 16 ;
- יש שם חלוקה מפולחת יותר, של ארבע קבוצות אופי של כלי רכב ובכל אחת שלושה רכבים; כאן יש לנו פילוח אחד גדול שהוא בעצם חוצה-היצירה: זקנים, ילדים.

- שם אווירה הומוריסטית (סוף ימי ההומור שלי כנראה, 1995) ופה רוח הנכאים שהשתלטה עליי כבר מזמן ; אפילו ב"ילדים" יש flavour חזק-נוגה, עם כל שהם קולניים ומוביליים (משתקף בטמפו ובמקצבים המהירים יותר, וגם הדינמיקה ההמולתית יותר – איזורי פורטה) לעומת הזקנים ;
- שם אין טקסט וכאן יש טקסט ;
- שם ההרכב מאוד קטן וכאן הרבה יותר גדול, אם כי גם כאן וגם שם בנושא הספקטרום של הכלי "הדבקתי שאיפות מיוחדות" להבעת הכלים.
- ה- titles כטריגר לדמיון – אלמנט מאוד דומה, אם כי במטריות שונות לגמרי.
- ואולי הכי קורץ בשניהם – ציפי הלא מזרח-תיכונית אלא היותר אוונגרדיסטית. ועדיין חיבתי כאן לאוניסוני חזקה.
- אבל בשתי היצירות הכיוון המינימליסטי שכבר מוכר בהלחנותיי בולט – כאן בתוספת קורטוב של דרמטיות לעומת ההומור השולט ב"שפילמוביל".
- בשתי היצירות אין בנמצא שום תסמין טונאלי מכל סוג שהוא (מודאליות רחבה, מפלסים, "תאים מתוך" וכד').

ציפי פליישר

17.9.2011

(ליקוט רשימותיי תוך הלחנה)